

УДК 930(476)«13/17»

**Ю.У. Врублеўскі,***магістрант кафедры гісторыі Беларусі БДПУ*

## **ГІСТОРЫЯ ГАРАДОЎ БЕЛАРУСІ XIV–XVIII стст. У ПРАЦАХ АЙЧЫННЫХ ДАСЛЕДЧЫКАЎ ПАСЛЯВАЕННАГА ПЕРЫЯДУ**

Разуменне з'яў і працэсаў, характэрных для гісторыі феадальных гарадоў Беларусі XIV–XVIII стст., патрабуе ўсведамлення сутнасці не толькі самой гістарычнай эпохі, але і ўнутранай прыроды феадальнага горада са сваімі асабістымі заканамернасцямі. Апошнія немагчыма без шматбаковага і ґрунтоўнага аналізу прац пасляваенных гісторыкаў, прысвечаных пытанням сацыяльна-эканамічнага і палітычнага развіцця гарадоў Беларусі ў межах разглядаемага намі перыяду. Крытычнае пераасэнсаванне гістарычных даследаванняў у сувязі з пастаўленай намі праблемай абумоўлівае неабходнасць напісання адпаведнай гістарыяграфічнай працы, асноўныя высновы якой магчыма разгледзіць у дадзеным артыкуле.

Даволі значны прамежак гістарычнага часу, які ахоплівае некалькі стагоддзяў, невыпадкова пакладзены намі ў аснову гістарыяграфічнага аналізу прац. Па-першае, дадзены падыход дазволіць замацаваць уяўленне аб тым, што феадальны горад, нягледзячы на пэўныя змяненні ў сваім развіцці, існаваў як цэльная сістэма. Па-другое, татальны разгляд гісторыі феадальнага горада дасць магчымасць больш дэталёва акрэсліць яго эвалюцыю, што ў сваю чаргу азначыць новыя даследчыя контуры, для іх далейшай распрацоўкі гісторыкамі.

Зыходзячы з актуальнасці і навізны артыкула, мэтай нашага даследавання з'яўляецца крытычнае ўзважванне асноўных ацэнак і падыходаў, якія замацаваліся ў працах пасляваенных гісторыкаў і археолагаў па праблемах развіцця гарадоў Беларусі ў XIV–XVIII стст. Для дасягнення пастаўленай мэты прадугледжваецца неабходным вырашэнне наступных даследчых задач:

- прааналізаваць крыніцазнаўчы і канцэптуальны змест прац пасляваенных гісторыкаў;
- паказаць асноўныя тэндэнцыі ў развіцці пасляваеннай айчынной гістарыяграфіі на падставе прааналізаваных даследаванняў.

Пры даследаванні сукупнасці прац, якія нас зацікавілі, узнікла неабходнасць іх тыпалагізацыі. Даследаванні абагульняльнага характару, прысвечаныя агульным і пэўным праблемам развіцця беларускіх гарадоў, рэгіянальнага і дзяржаўнага значэння, будуць складаць першую групу. Гісторыя асобных гарадоў і іншыя праблемныя аспекты могуць разглядацца як канкрэтныя працы. У больш шырокім сэнсе ўсё кола аналізаваных прац лагічна размежаваць

і па напрамках гістарычнай навукі. Да адной з груп будуць належаць археалагічныя, а да другой – непасрэдна гістарычныя даследаванні. Падкрэслім таксама, што сувязі паміж вылучанымі групамі рухомыя і могуць удакладняцца на аснове іншых крытэрыяў.

Матэрыяльнай культуры гарадоў Беларусі развітога і позняга феадалізму прысвечаны археалагічныя даследаванні гісторыкаў 80–90-х гг. XX ст. Абагульненыя даныя гісторыі гарадоў Беларускага Панямоння прыведзены ў кандыдацкай дысертацыі А.К. Краўцэвіча [1]. Зыходзячы з аналізу дадзенай працы, можна канстатаваць, што асноўныя заключэнні аўтара істотна не адрозніваліся ад высноў папярэдніх гісторыкаў, якія займаліся вывучэннем акрэсленага рэгіёну.

У шэрагу археалагічных даследаванняў, у якасці свайго прадмета, разглядалася матэрыяльная культура асобных гарадоў. Першай спецыяльнай працай па гісторыі матэрыяльнай культуры беларускага горада XIV–XVIII стст. з'яўляецца дысертацыйнае даследаванне В.М. Ляўко, прысвечанае феадальнаму Віцебску [2]. Вызначэнне аўтарам найбольш істотных прыкмет асобных галін рамяства дазволіла зрабіць выснову аб высокім узроўні развіцця тэхнікі і тэхналогіі рамесных вырабаў і значным тавараабмене.

На аснове аналізу сацыяльна-гістарычнай тапаграфіі Віцебска, В.М. Ляўко ў сваім манаграфічным даследаванні вызначыла асноўныя этапы тэрытарыяльнага развіцця горада. Значную ўвагу гісторык надавала рэканструкцыі планіровачнай структуры. Праца была дапоўнена звесткамі аб гандлі, аднак, на наш погляд, недастаткова паказана эвалюцыя культурных працэсаў [3].

Асноўныя этапы тэрытарыяльнага развіцця феадальнага Мінска разгледжаны ў дысертацыі У.Я. Собаля [4]. Даследчыкам паказаны змяненні ў будаўніцтве жылых забудов, устаноўлена прыкладная колькасць гарадскога насельніцтва, вызначана плошча горада. Па меркаванні аўтара, росквіт матэрыяльнай культуры Мінска прыпаў на другую палову XVI – першую палову XVII ст.

Гісторыі феадальнага Клецка прысвечана кандыдацкая дысертацыя У.С. Пазднякова [5]. Згодна са сцвярджэннямі даследчыка, Клецк меў самыя буйныя па плошчы ўмацаванні сярод гарадоў Тураўскай зямлі. Працу адрозні-

вае імкненне ўстанавіць колькасны склад жыхароў на працягу X–XVIII стст. Значная ўвага гісторыка надавалася высвятленню месца Клецка ў гандлёвых шляхах Беларусі.

Заканамернасці тэрытарыяльнага пашырэння Полацка ў XIV–XVII стст., змяненні ў планіровачнай структуры разгледжаны ў манаграфіі С.В. Тарасава [6]. Прываблівае выкарыстанне аўтарам розных спосабаў вызначэння дэмаграфічных зрухаў. Развіццё матэрыяльнай культуры Полацка ў XVI–XVIII стст., ступень яе самабытнасці вызначаны ў дысертацыйным даследаванні Д.У. Дука [7]. Характарызуючы побытавую культуру гараджан, даследчык канцэнтраванне ўвагу на зрушванні акцэнтаў з утылітарных аспектаў жыццядзейнасці да эстэтызму.

Тэндэнцыі росту гарадской тэрыторыі Магілёва ў XV–XVI стст., гісторыя матэрыяльнай культуры горада, штодзённае жыццё гараджан і іх светапоглядныя ўраджанні прааналізаваны ў дысертацыі І.А. Марзалюка [8]. Прываблівае спроба даследчыка ўпершыню ў айчынай гістарыяграфіі асэнсаваць ментальныя працэсы ў жыцці гараджан. Праблемы этнічнай і канфесіянальнай структуры беларускага горада ў XVI–XVIII стст. разгледжаны гісторыкам ў спецыяльным манаграфічным даследаванні, у аснову якога быў пакладзены прынцып каштоўнасца падыходу [9]. Асабістае стаўленне даследчыка да праблем этнічнага і канфесіянальнага атаясамлівання беларускіх гараджан дазволіла яму вывесці адзіную лінію рэлігійнай і этнічнай прыналежнасці.

Археалагічным вывучэннем помнікаў манументальнага дойлідства Беларусі займаўся А.А. Трусаў. У кандыдацкай дысертацыі, прысвечанай гэтай праблеме, гісторыкам ахарактырызаваны дзве архітэктурныя школы – полацкая і гродзенская, паказаны новыя архітэктурныя помнікі XIV–XV стст. [10]. Праблемы структуры і арганізацыі абароны беларускага феадальнага горада XIV–XVIII стст. даследаваны ў доктарскай дысертацыі М.А. Ткачова [11]. На падставе шырокага кола крыніц гісторыкам прааналізаваны разнастайныя аспекты ваеннага дойлідства, разгледжаны асноўныя катэгорыі ўзбраення гараджан іх ваенна-прававое становішча.

Вызначэнне метадалагічнай базы археалагічных прац не ўваходзіць у мэту дадзенага артыкула, таму першараднае значэнне набывае высвятленне асноўных недахопаў, якія мелі месца ў даследаваннях археолагаў. Разгляд гарадскіх падзей і з’яў, як правіла, зводзіўся да аналізу матэрыяльнай культуры, у выніку чаго не надавалася ўвагі грунтоўным ацэнкам шматбаковых аспектаў духоўнай культуры, пытанням палітычнай арганізацыі. Больш поўна магчыма

канкрэтызаваць тэарэтычны змест археалагічных даследаванняў наступным чынам. Пры адносна добрай крыніцазнаўчай насычанасці разглядаемых прац, мела месца праяўленне канцэптualaльнай абмежаванасці.

Праблемы сацыяльна-эканамічнай і палітычнай гісторыі гарадоў Беларусі XVI–XVIII стст. знайшлі сваё адлюстраванне ў працах пасляваенных айчынных гісторыкаў 60–80-х гг. XX ст. Шэраг абагульняльных даследаванняў савецкіх гісторыкаў быў прысвечаны характарыстыцы сацыяльна-эканамічнага развіцця беларускіх гарадоў. Гісторыя асобных з іх у навуковых працах разглядалася ў меншай ступені.

Адной з першых абагульняльных прац можна лічыць даследаванне, прысвечанае гісторыі гарадоў Заходняй Беларусі. Так, стан і ўзровень развіцця заходнебеларускіх гарадоў у першай палове XVII ст. быў разгледжаны ў кандыдацкай дысертацыі С.А. Шчарбакова [12]. Канцэптualaльным падыходам можна разгледзець спробу аўтара даказаць выснову аб пачатку эканамічнага і палітычнага заняпаду беларускіх гарадоў у першай палове XVII ст. Некаторыя суджэнні аўтара не заўсёды адпавядалі рэальным абставінам, у прыватнасці, сцвярджэнні аб дамінуючых прычынах заняпаду цэхаў.

Агульныя ўмовы развіцця беларускіх гарадоў у XVII – XVIII стст., перадумовы эканамічнага заняпаду ў другой палове XVII – першай палове XVIII ст. акрэслены ў дысертацыйным даследаванні А.П. Ігнаценкі [13]. Аналізуючы рамесную вытворчасць, даследчык адным з першых імкнуўся перабольшыць ролю некаторых рамесных галін у ператварэнні іх у капіталістычныя мануфактуры. У якасці абгрунтавання, гісторык апераваў некаторымі выпадкамі выкарыстання майстрамі наёмнай працы і пашырэннем дзейнасці скупшчыкаў [14, с. 25–26]. Апошні довад сам па сабе не сведчыць аб шляхах станаўлення капіталістычнай мануфактуры. Зварот да адзінкавых выпадкаў выкарыстання наёмнай працы ў дастатковай ступені факталагічна не абгрунтаваны. Тым больш, што рамяство заўсёды было антыподам капіталістычнай прамысловасці, бо яно з’яўлялася элементам натуральнай гаспадаркі.

Стан і развіццё гарадоў Беларусі ў XVI–XVII стст. даследаваны ў працы З.Ю. Капыскага [15]. Гісторык, калі падкрэсліваў тэндэнцыю эканамічнага ўздыму беларускіх гарадоў у разглядаемы час, канцэнтраванне ўвагу на крыніцах росту гарадскога насельніцтва, вызначаў яго сацыяльны і нацыянальны склад. Характарызуючы стан рамеснай вытворчасці і цэхавай арганізацыі, даследчык зыходзіў з асаблівасцей развіцця рамяства горада Мінска [16]. Па сутнасці, аўтар паўтараў выснову свайго папярэд-

ніка аб зараджэнні пракапіталістычных элементаў у нетрах гарадскога рамяства, што, па меркаванні З.Ю. Капыскага, абумовіла падрыхтоўку да эвалюцыі феадальнага горада.

Сацыяльна-эканамічнаму развіццю гарадоў Беларусі XVII–XVIII стст. прысвечаны працы А.М. Карпачова, Ф.І. Адашчыка. Даследуючы развіццё Віцебска, Ф.І. Адашчык імкнуўся даказаць тэзіс аб пранікненні элементаў капіталістычных адносін у рамесную вытворчасць [17]. Аднак у адрозненне ад іншых гісторыкаў, Ф.І. Адашчык падкрэсліваў і ролю ўваходжання беларускіх зямель у склад Расійскай імперыі. Усебаковыя праблемы развіцця беларускіх гарадоў у другой палове XVII–XVIII ст. даследаваны ў доктарскай дысертацыі А.М. Карпачова [18]. Гісторык прыйшоў да канцэптуальнай высновы, згодна з якой неспрыяльныя ўмовы развіцця беларускіх гарадоў у разглядаемы час не паўплывалі карэнным чынам на заняпад эканомікі. Сцвярджае гісторык аб тым, што рост феадальных юрыдык фактычна не паўплываў на заняпад гарадоў, патрабуе перасэнсавання.

Агульныя тэндэнцыі і асабістыя рысы развіцця прыватнаўласніцкіх гарадоў Беларусі ў XVI – XVIII стст. даследаваны ў працах А.П. Грыцкевіча. Упершыню дадзеная праблема была разгледжана гісторыкам у дысертацыйным даследаванні [19]. Да вартасцей можна аднесці параўнальны аналіз стану прыватнаўласніцкіх гарадоў Беларусі. Па меркаванні даследчыка, прыватнаўласніцкія гарады былі адным з фактараў, які садзейнічаў замацаванню фальварачна-баршчынай сістэмы [20, с. 40]. Адзначым, што дадзеную акалічнасць неабходна разглядаць ва ўзаемасувязі з іншымі абставінамі, вызначаючы ступень уплыву ўсіх фактараў.

Пытанні сацыяльна-палітычнага развіцця гарадоў Беларусі ў XVI–XVIII стст. разгледжаны ў спецыяльных працах З.Ю. Капыскага, А.П. Грыцкевіча, А. Цітова. Аналізіруючы шматбаковыя аспекты сацыяльна-палітычнай арганізацыі гарадоў Беларусі, З.Ю. Капыскі лічыў, што пераход да магдэбурскага права адыграў станоўчую ролю, нягледзячы на іх палавінчатасць. Гісторыкам паказаны асноўныя накірункі грамадска-палітычнай барацьбы гарадоў Беларусі [21]. Формы, спецыфічныя рысы, характэрныя асаблівасці сацыяльнай барацьбы прыватнаўласніцкіх гарадоў прааналізаваны А.П. Грыцкевічам [22]. Пытанні самакіравання беларускіх гарадоў у XIV – XVIII стст. разгледжаны ў навукова-папулярным выданні А. Цітова [23]. Аўтар сканцэнтраван увагу на пералічэнні толькі станоўчых момантаў, характэрных для сістэмы самакіравання гарадоў Беларусі, падкрэсліваючы тым самым неабходнасць пераемнасці

палітычных традыцый без дакладнага ўліку ўмоў існавання Беларусі ў далейшым.

Пэўную групу даследаванняў складаюць працы, прысвечаныя праблемам і развіццю асобных гарадоў Беларусі. Пытанні сацыяльна-эканамічнага і грамадска-палітычнага развіцця Магілёва ў другой палове XVI – першай палове XVII ст. разгледжаны ў дысертацыі В.І. Мялешка. Да асаблівых рыс, што адрознівалі Магілёў ад іншых гарадоў, даследчык адносіў нязначнае распаўсюджванне юрыдык і адсутнасць цэхаў, якія аб'ядноўвалі розныя прафесіі [24]. Характэрным было імкненне гісторыка перабольшыць значэнне дробнатаварнай вытворчасці Магілёва ў зараджэнні капіталістычных адносін [25]. Асноўныя тэндэнцыі і асаблівасці развіцця рамеснай вытворчасці і цэхавай арганізацыі Магілёва ў другой палове XVI – першай палове XVII ст., з пэўнай экстрапаляцыяй дробнатаварных вытворчых працэсаў, высветлены аўтарам у спецыяльным артыкуле [26]. Аналізуючы працэсы сацыяльна-палітычнай арганізацыі, даследчык прыйшоў да высновы, што ўвядзенне магдэбурскага права было вынікам эканамічнага росту і палітычнай сілы гарадской абшчыны [27].

У артыкуле, прысвечаным эканамічнаму развіццю Мінска ў XVIII ст., А.М. Карпачоў сканцэнтраван увагу на вызначэнні агульнага напрамку эканамічнага развіцця Мінска і ўласцівасцяў дадзенага працэсу ў жыцці іншых гарадоў [28]. Супастаўляючы паказчыкі, якія характарызавалі развіццё Мінска ў розныя перыяды ў межах XVIII ст., гісторык паказаў тэндэнцыі да ўздыму эканомікі ў канцы стагоддзя.

Гандлёвыя сувязі гарадоў Беларусі з Польшчай у XVI – першай палове XVII ст. даследаваў З.Ю. Капыскі [29]. Пытанні гандлёвых адносін Магілёва з гарадамі Польшчы і Прыбалтыкі ў разглядаемы перыяд вывучаў І.І. Мялешка [30]. Ролю руска-беларускіх сувязей XVII ст. у развіцці рамеснай вытворчасці беларускіх гарадоў даследаваў Л.С. Абецэдарскі [31].

**Вывады.** На аснове глыбокага і шматбаковага аналізу гістарычных даследаванняў, шляхам вызначэння асноўных канцэптуальных падыходаў і высвятлення крыніцазнаўчых магчымасцей, прадугледжваецца неабходным зрабіць наступныя высновы:

- Павелічэнне крыніцазнаўчай базы даследаванняў другой паловы XX ст. садзейнічала пашырэнню дыяпазону даследчых задач. Разам з тым, супастаўляючы змест археалагічных і гістарычных прац, можна сцвярджаць, што нязначная частка даследаванняў была прысвечана суцэльнаму разгляду гісторыі феадальных гарадоў. Недастаткова даследаванымі савецкімі



пасляваеннымі гісторыкамі засталіся пытанні эвалюцыі культурных працэсаў у гарадах Беларусі, аспекты этнічнай і канфесіянальнай жыццяздзейнасці гараджан.

• Наяўнасць факталагічнага матэрыялу ў разглядаемых працах, падмацаванага разнастайнымі крыніцамі, не заўсёды ўплывала на аб'ектыўнасць высноў. Характэрнай тэндэнцыяй савецкай гістарычнай навукі стала пашырэнне межаў прадмета разглядаемых гістарычных даследаванняў шляхам надання феадальнаму гораду элементаў капіталістычных адносін, што не заўсёды падводзіла даследчыкаў да аб'ектыўнага разумення гістарычнай рэчаіснасці.

#### ЛІТАРАТУРА І КРЫНІЦЫ

1. Кравцевич, А.К. Города и замки Белорусского Понеманья XIV–XVII вв.: (Планировка, культур. слой): автореф. дис. ... канд. ист. наук: 07.00.06 / А.К. Кравцевич; Акад. наук СССР, Ин-т археологии. – Москва, 1986. – 23 с.
2. Левко, О.Н. Витебск XIV–XVIII вв.: По археол. данным: автореф. дис. ... канд. ист. наук: 07.00.06 / О.Н. Левко; Ленингр. гос. ун-т им. А.А.Жданова. – Ленинград, 1980. – 19 с.
3. Левко, О.Н. Витебск XIV – XVIII вв.: (стратиграфия, хронология, социально-историческая топография и технология производства) / О.Н. Левко. – Минск: Наука и техника, 1984. – 120 с.
4. Соболев, В.Е. Минск XIV–XVIII вв.: (по материалам археологического изучения): автореф. дис. ... канд. ист. наук: 07.00.06 / В.Е. Соболев. – Ленинград, 1988. – 21 с.
5. Поздняков, В.С. Клецк X–XVIII (история материальной культуры белорусского феодального города): автореф. дис. ... канд. ист. наук: 07.00.06 / В.С. Поздняков. – Минск, 1991. – 26 с.
6. Тарасаў, С.В. Полацк, IX–XVII стст.: Гісторыя і тапаграфія / С.В. Тарасаў. – Мінск: Бел. навука, 1998. – 182 с.
7. Дук, Д.У. Матэрыяльная культура насельніцтва Полацка XV – XVIII стст. (па выніках археалагічнага вывучэння): дыс. ... канд. гіст. навук: 07.00.06 / Д.У. Дук. – Мінск, 2004. – 101 с.
8. Марзалюк, І.А. Магілёў у XII – XVIII стст. (па матэрыялах археалаг. даследавання і пісьмовых крыніц): дыс. ... канд. гіст. навук: 07.00.06 / І.А. Марзалюк. – Мінск, 1996. – 101 с.
9. Марзалюк, І. А. Этнічны і канфесійны свет беларускага горада, XVI –XVIII стст.: (этнаканфесійны склад насельніцтва, этнічныя і канфесійныя стэрэатыпы беларускіх гараджан) / І.А. Марзалюк. – Магілёў: МДУ, 2007. – 162 с.
10. Трусев, О.А. Археологическое изучение памятников монументального зодчества XI–XVII вв. на территории Белоруссии: (методические исследования): автореф. дис. ... канд. ист. наук: 07.00.06 / О.А. Трусев. – Ленинград, 1981. – 25 с.
11. Ткачев, М.А. Организация обороны городов Белоруссии XIV–XVIII вв.: автореф. дис. ... д-ра ист. наук: 07.00.08; 07.00.06 / М.А. Ткачев. – Минск. – 1987. – 33 с.
12. Щербаков, С.А. Города Западной Белоруссии в составе Речи Посполитой в первой половине XVII века: автореф. дис. ... канд. ист. наук / С.А. Щербаков. – Львов, 1958. – 20 с.
13. Игнатенко, А.П. Основные черты экономического развития городов Белоруссии в XVII–XVIII вв.: автореф. дис. ... канд. ист. наук: 07.00.02 / А.П. Игнатенко. – Минск: Высш. шк., 1963. – 22 с.
14. Игнатенко, А.П. Ремесленное производство в городах Белоруссии XVII–XVIII вв. / А.П. Игнатенко. – Минск: Изд-во М-ва высш., сред. спец. и проф. образования БССР, 1963. – 87 с.
15. Копыцкий, З.Ю. Экономическое развитие городов Белоруссии в XVI – первой половине XVII в. / З.Ю. Копыцкий. – Минск: Наука и техника, 1966. – 227 с.
16. Копыцкий, З.Ю. О ремесленном производстве в городах Белоруссии в XVI – первой половине XVII в. / З.Ю. Копыцкий // История СССР. – 1959. – № 3. – С. 118–129.
17. Адащик, Ф.И. Экономическое развитие белорусского города в XVII – первой половине XIX вв.: на материалах Витебска: автореф. дис. ... канд. ист. наук: 07.00.02 / Ф.И. Адащик. – Минск, 1969. – 25 с.
18. Карпачев, А. М. Социально-экономическое развитие городов Белоруссии во второй половине XVII–XVIII вв.: автореф. дис. ... д-ра ист. наук: 07.00.02 / А.М. Карпачев. – Минск, 1970. – 56 с.
19. Грицкевич, А.П. Социально-экономическое развитие частновладельческих городов Белоруссии в XVI–XVIII веках: автореф. дис. ... д-ра ист. наук: 07.00.02 / А.П. Грицкевич. – Вильнюс, 1984. – 45 с.
20. Грицкевич, А.П. Частновладельческие города Белоруссии в XVI–XVIII вв. / А.П. Грицкевич. – Минск: Наука и техника, 1975. – 248 с.
21. Копыцкий, З.Ю. Социально-политическое развитие городов Белоруссии в XVI – первой половине XVII в. / З.Ю. Копыцкий. – Минск: Наука и техника, 1975. – 192 с.
22. Грицкевич, А.П. Социальная борьба горожан Белоруссии (XVI–XVIII вв.) / А.П. Грицкевич. – Минск: Наука и техника, 1979. – 152 с.
23. Цітоў, А.К. Вольныя беларускія месцы / А.К. Цітоў. – Мінск: БРФПДР, 1996. – 35 с.
24. Мелешко, В.И. Социально-экономическое развитие и политическая жизнь Могилева во второй половине XVI – первой половине XVII вв.: автореф. дис. ... канд. ист. наук / В.И. Мелешко. – Мн., 1960. – 20 с.
25. Мелешко, В.И. Да пытання аб зараджэнні капіталістычных адносін у гарадской дробнай прамысловасці Беларусі першай палавіне XVIII ст. (па матэрыялах горада Магілёва) / В.И. Мелешко // Весці АН БССР. Сер. грамад. навук. – 1959. – № 2. – С. 80–91.
26. Мелешко, В.И. Да пытання развіцця дробнатаварнай вытворчасці ў гарадах Беларусі ў другой палавіне XVI – першай палавіне XVII ст. (паводле даных цэхавага рамяства XVII стагоддзя) / В.И. Мелешко // Весці АН БССР. Сер. грамад. навук. – 1960. – № 4. – С. 39–50.
27. Мелешко, В.И. Могилев в XVI – середине XVII в. / В.И. Мелешко. – Минск: Наука и техника, 1988. – 265 с.
28. Карпачоў, А.М. Эканамічнае развіццё Мінска ў XVIII стагоддзі (Да пытання аб эканамічным развіцці гарадоў Беларусі) / А.М. Карпачоў // Весці АН БССР. Сер. грамад. навук. – 1962. – № 2. – С. 73–85.
29. Копыцкий, З.Ю. Из истории торговых связей городов Белоруссии с городами Польши (конец XVI – первая половина XVII в.) / З.Ю. Копыцкий // Исторические записки. – 1962. – Т. 72. – С. 140–183.
30. Мелешко, В.И. Торговые связи Могилева с городами Польши и Прибалтики во второй половине XVI – первой половине XVII в. / В.И. Мелешко // Acta Baltico-Slavica: archaeologia, historia, etnografia et Lingvarum Scientia. – 1965. – № 2. – С. 61–101.
31. Абецэдарскі, Л.С. 3 гісторыі руска-беларускіх сувязей у XVII стагоддзі (па матэрыялах перапісных кніг Маскоўскай Мяшчанскай слабады) / Л.С. Абецэдарскі // Весці АН БССР. – 1955. – № 6. – С. 27–36.

#### SUMMARY

The article determines the advantages and disadvantages of monographic and dissertational researches on the basis of the analysis of the historical research papers deal with the history of the 14<sup>th</sup> – 18<sup>th</sup> centuries' Belarusian towns and critical consideration of principal approaches. The autor studies the main tendencies of Belarusian historical science development in the post-war period are considered and the new research objectives are pointed.